

Actieplan Biodiversiteit

Samen in actie voor een leefbare wereld

HOOGHEEMRAADSCHAP
DE STICHTSE
RIJNLANDEN

Voorwoord

Het beheergebied van HDSR is in potentie de biodiverse draaischijf van Nederland. We liggen centraal. Ons gebied kan de omgeving versterken en daarmee het verschil voor biodiversiteit maken. De icoonsoorten uit onze Wet Five voelen zich thuis. Ons gebied is het leefgebied voor vele soorten, die afhankelijk zijn van wateren, oevers, dijken en groene terreinen. De otter is een van onze Wet Five icoonsoorten en kan door ons gebied van noord naar zuid en van oost naar west migreren.

In ons coalitieakkoord zetten we als waterschap een stevige ambitie neer als het gaat om biodiversiteit. We zien niet alleen onze wettelijke taken, maar we zien voor onszelf ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid om de biodiversiteit te versterken.

We zien daar vele voordelen van, want een biodiverse omgeving kan zichzelf beter in stand houden in tijden van stress door wateroverlast, droogte en hitte én is beter bestand bij calamiteiten en tegen invasieve exoten. Natuur en biodiversiteit zijn ook goed voor de gezondheid en zorgen voor rust en ontspanning. En een natuurinclusieve samenleving leidt op de lange termijn tot financieel voordeel, zo berekent de Nederlandse Bank¹.

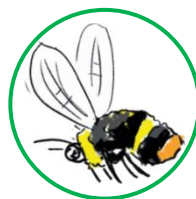
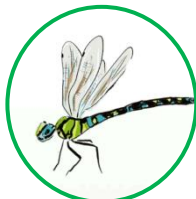
Een goede biodiversiteit helpt ook het waterschapswerk. Voor gezond water (en het halen van de KRW-doelen) is biodiversiteit in én langs de sloot onmisbaar. Daarbij beschermen oeverplanten met hun wortels oevers tegen afkalving. Een bloemrijke, biodiverse dijk is sterker en dus veiliger dan een dijk met een monotone begroeiing. De waterbergingscapaciteit in een gebied neemt op het land toe bij een biodiverse inrichting: water blijft in de vegetatie hangen, of wordt opgenomen en verdampt vanuit het groen.

Met dit actieplan biodiversiteit, nemen we als waterschap initiatief. We maken ons beheergebied biodiverser, interessanter, verrassender en leefbaarder. Dat kunnen we als waterschap niet alleen. Daarom werken we graag samen met alle gebiedspartners aan een hoopvol toekomstbeeld.

Namens het college van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden,

Willem van der Steeg

Hoogheemraad

The Wet Five icoonsoorten van HDSR: otter, blauwborst, groene glazenmaker, weidehommel en margriet.

¹ [Werkgroep Biodiversiteit | De Nederlandsche Bank \(dnb.nl\)](https://www.dnb.nl/werkgroep-biodiversiteit/)

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1 Onze opgave en ambitie	4
2 Onze rol in biodiversiteitsherstel	5
3 Ons toekomstbeeld	9
4 Onze acties voor een leefbare wereld	12
Bijlage A: Onze acties om de biodiversiteit te behouden en te versterken	15

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 lichten we toe wat onze opgave en ambitie is. Wij hebben unieke kansen en verantwoordelijkheden voor biodiversiteitsherstel, die lichten wij toe in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 beschrijven we wat we met dit actieplan willen bereiken. Hoe we dat gaan doen beschrijven we in hoofdstuk 4.

1 Onze opgave en ambitie

Een goede biodiversiteit is onmisbaar, voor mens, plant en dier!

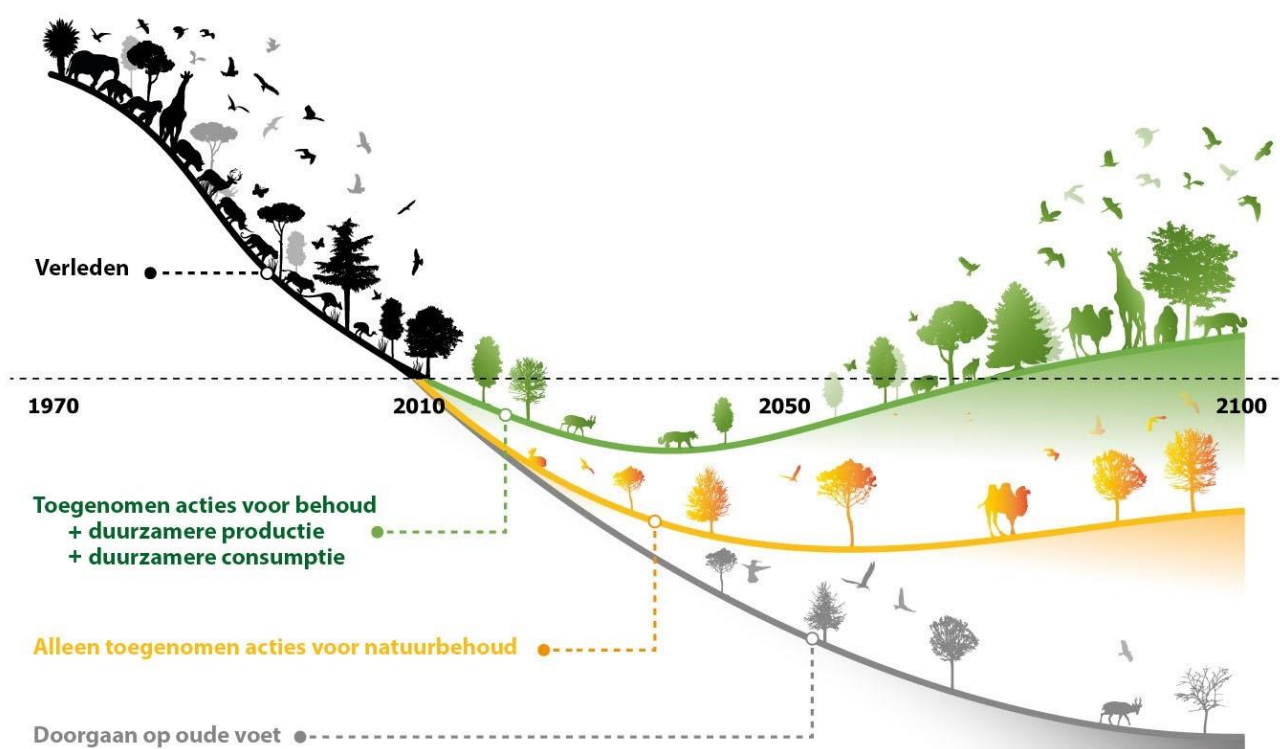
Biodiversiteitsherstel is een brede maatschappelijke opgave, waar wij als waterschap met dit Actieplan Biodiversiteit onze maatschappelijke verantwoordelijkheid in willen tonen. Dit doen we omdat we veel kansen zien vanuit onze eigen assets en werkzaamheden én in onze samenwerking met gebiedspartners.

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) laat in haar coalitieakkoord een stevige ambitie voor biodiversiteit zien. Dit actieplan geeft invulling aan deze ambitie. Het bundelt onze huidige en toekomstige acties voor biodiversiteit en geeft het toekomstbeeld waar we naar toe werken.

Met onze acties zetten we een belangrijke stap om de biodiversiteit in ons gebied te herstellen. Samen met onze gebiedspartners. We willen buiten het verschil gaan zien. En dat is hard nodig, want de Nederlandse biodiversiteit staat er niet goed voor. De achteruitgang van de biodiversiteit gaat sneller dan ooit (zie figuur 1). Het goede nieuws is dat we het tij nu nog kunnen keren. Want als we samenwerken kunnen we de omslag maken van biodiversiteitsverlies naar biodiversiteitsherstel!

Wat is biodiversiteit?

Biodiversiteit is de verscheidenheid aan planten, dieren, micro-organismen en schimmels, de levensgemeenschappen die zij vormen en de ecosystemen waarin zij leven.

Figuur 1 *Bending the curve: van biodiversiteitsverlies naar biodiversiteitsherstel.* Door de aanhoudende druk op de natuur verliezen we steeds meer soorten (**zwart**). Sommige zijn voorgoed verdwenen, terwijl andere nog een kans hebben om te herstellen. We kunnen de omslag maken van biodiversiteitsverlies naar biodiversiteitsherstel (**groen**) als we *nú* in actie komen. De opgave wordt alleen maar groter als we niet snel genoeg stevige maatregelen nemen (**oranje**). Als we te lang wachten wordt herstel haast onmogelijk (**grijs**). Illustratie gebaseerd op de Nature-publicatie van Leclère, D. et al. (2020).

2 Onze rol in biodiversiteitsherstel

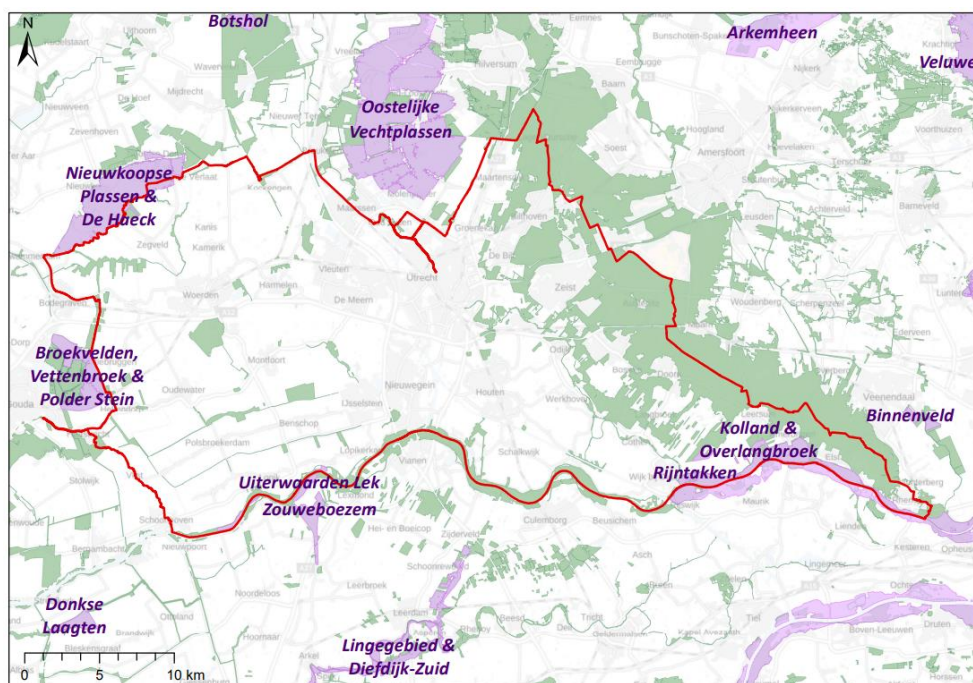
Als waterschap hebben wij unieke kansen en verantwoordelijkheden om biodiversiteitsherstel mogelijk te maken. Wij bezitten eigen terreinen en verbindende lijnvormige elementen, zoals watergangen en dijken die een belangrijke rol kunnen vervullen als groenblauwe dooradering². We zijn belangrijke gebiedspartners met specialistische kennis en wij hebben koppelkansen met andere waterschapsopgaven. Hieronder lichten we dat toe.

Onze assets zijn uniek en cruciaal voor de groenblauwe dooradering

Om biodiversiteitsherstel mogelijk te maken, moeten we de versnipperde natuurgebieden in Nederland met elkaar verbinden. Dat kan door groene en blauwe landschapselementen aan te leggen en te herstellen. Hierdoor ontstaat een groenblauw netwerk met grote natuurwaarde: de groenblauwe dooradering. Waterschappen, als beheerders van in totaal 225.000 km watergangen en 17.500 km waterkeringen, zijn daarin cruciale gebiedspartners.

De overgang tussen water en land is een unieke omgeving waar veel bijzondere leefgebieden kunnen voorkomen. Dat biedt grote kansen voor biodiversiteit op een relatief klein oppervlak, maar er is actie nodig om deze potentie te benutten. Wij beheren naast watergangen en keringen ook terreinen door het hele beheergebied. Vaak zijn deze afgesloten voor publiek. Vanwege de rust zijn dit potentiële “stepping stones” voor biodiversiteit.

In het beheergebied van HDSR ligt ruim 9.000 km watergang en ruim 500 km waterkering. Door onze watergangen, keringen en terreinen natuurinclusief in te richten en ecologisch te beheren, kan de biodiversiteit zich daar goed ontwikkelen. Dit worden corridors en “stepping stones” voor biodiversiteit. Als we de juiste acties nemen versterken we de biodiversiteit in ons beheergebied, maar óók daarbuiten, doordat soorten door ons beheergebied naar omliggende natuurgebieden kunnen migreren (figuur 2).

Figuur 2 Natuurgebieden in en rondom ons beheergebied. Natura 2000-gebieden in paars en overig (Natuurnetwerk Nederland) in groen.

² Aanvalsplan Landschap | Deltaplan Biodiversiteitsherstel

Er zijn extra acties nodig voor levendige watergangen, bloemrijke dijken, en groene terreinen. Dit moeten we samen doen met onze collega's. Biodiversiteit moet geborgd worden in al ons werk.

Figuur 3 **Links: bloemrijke dijk** (Lekdijk bij Nieuwegein). Op een bloemrijke dijk wordt ecologisch maaibeheer toegepast waardoor bloemen de kans krijgen om te bloeien en insecten zich daar thuis voelen. **Midden: levendige watergang** (kwelsloot langs de Lek). Een levendige watergang heeft schoon water, zit vol leven, heeft een hoge biodiversiteit en scoort goed op de KRW-doelen. **Rechts: groen terrein** (RWZI Driebergen). Onze groene terreinen zijn belangrijk voor de lokale biodiversiteit. Als resultaat van ecologisch groenbeheer vinden diverse planten, insecten en dieren hier een geschikte habitat.

Wij zijn aanjagers en een betrouwbare partner met praktijkkennis

Voor biodiversiteitsherstel is samenwerking op gebiedsniveau nodig. Het vraagt onderling vertrouwen, delen van kennis en ervaring en een proactieve houding van alle gebiedspartners: provincies, gemeenten, andere medeoverheden, agrariërs en agrarische collectieven, (groot)grondbezitters, natuurbeheerders, bewoners, belangengroepen, en van ons.

In onze rol als aanjager stimuleren wij initiatieven, brengen we enthousiasme en energie, en zetten wij nieuwe processen in gang of versnellen deze. We richten ons op het creëren van beweging, het motiveren van mensen, en het wegnemen van obstakels, zodat doelen voor biodiversiteit sneller of effectiever worden bereikt.

We hebben als waterschap veel kennis en ervaring over de aanleg en het beheer van natuurvriendelijke oevers en het beheer van watergangen en bloemrijke dijken. Deze kennis stellen we breed beschikbaar. De goede samenwerking met partners in het gebied, o.a. met agrarische collectieven, gemeenten, provincies, natuurbeheerders en inwoners willen we voortzetten. Hierin agenderen we de biodiversiteitsopgave en denken actief mee met praktische en haalbare oplossingen. Waar mogelijk stimuleren en faciliteren we acties van anderen, bijvoorbeeld via onze subsidieregelingen.

Werken aan biodiversiteit brengt de (ecologische) doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) dichterbij

Waterkwaliteit en water gerelateerde biodiversiteit zijn nauw verweven. Immers, een goede waterkwaliteit is een belangrijke randvoorwaarde voor herstel van de watergebonden biodiversiteit. Daarmee draagt het werk wat we doen vanuit onze KRW-verplichting direct bij aan biodiversiteit. En omgekeerd scoren de watergangen waarin we maatregelen nemen voor de biodiversiteit beter voor de KRW. Dit is vooral te zien aan hogere scores op de KRW-deelmaatlaten voor water- en oeverplanten, vis, macrofauna (kleine waterdieren) en fytoplankton (kleine algen). Een levendige watergang of een watergang met een natuurvriendelijke oever met een hoge biodiversiteit scoort beter op deze KRW-deelmaatlaten. Tevens heeft schoon en gezond water dat voldoet aan de normen voor stofconcentraties meer kans op een hoge biodiversiteit.

Het behalen van de waterkwaliteitsdoelen kan dus worden versneld door gebruik te maken van het maatschappelijk draagvlak voor biodiversiteitsmaatregelen en kansen voor watergebonden biodiversiteit te benutten binnen de groen blauwe dooradering. Hiermee dragen de maatregelen die we voor biodiversiteit uitvoeren bij aan de doelen van het Programma Gezond Water en onze KRW-doelen. En andersom dragen de maatregelen vanuit het Programma Gezond Water bij aan een verbeterde biodiversiteit.

Een goede waterkwaliteit is essentieel voor biodiversiteitsherstel. We doen geen dingen dubbel, maar de thema's versterken elkaar en ze leiden gezamenlijk tot een levendig, robuust en toekomstbestendig watersysteem.

Hoe een natuurvriendelijke oever bijdraagt aan de doelen voor Biodiversiteit en Kaderrichtlijn Water

Libellen, kokerjuffers en haften leven als larve in het water. Om te kunnen verpoppen kruipen ze via oeverplanten uit het water. Daarna vliegen ze uit om te paren en eitjes te leggen. Deze levenscyclus kunnen ze alleen voltooien als de waterkwaliteit en oevervegetatie op orde zijn. Deze insecten zijn positieve KRW-indicatoren die aanzienlijk beter gedijen in een goed ontwikkelde natuurvriendelijke oever. De waterkwaliteit is daar beter en er is een rijke oevervegetatie. Het effect van schoon water werkt vervolgens door in het ecosysteem: watergebonden insecten zijn een belangrijke voedselbron voor vogels, amfibieën en vleermuizen. Het aanleggen van natuurvriendelijke oevers is dus bevorderlijk voor zowel de waterkwaliteit als de biodiversiteit.

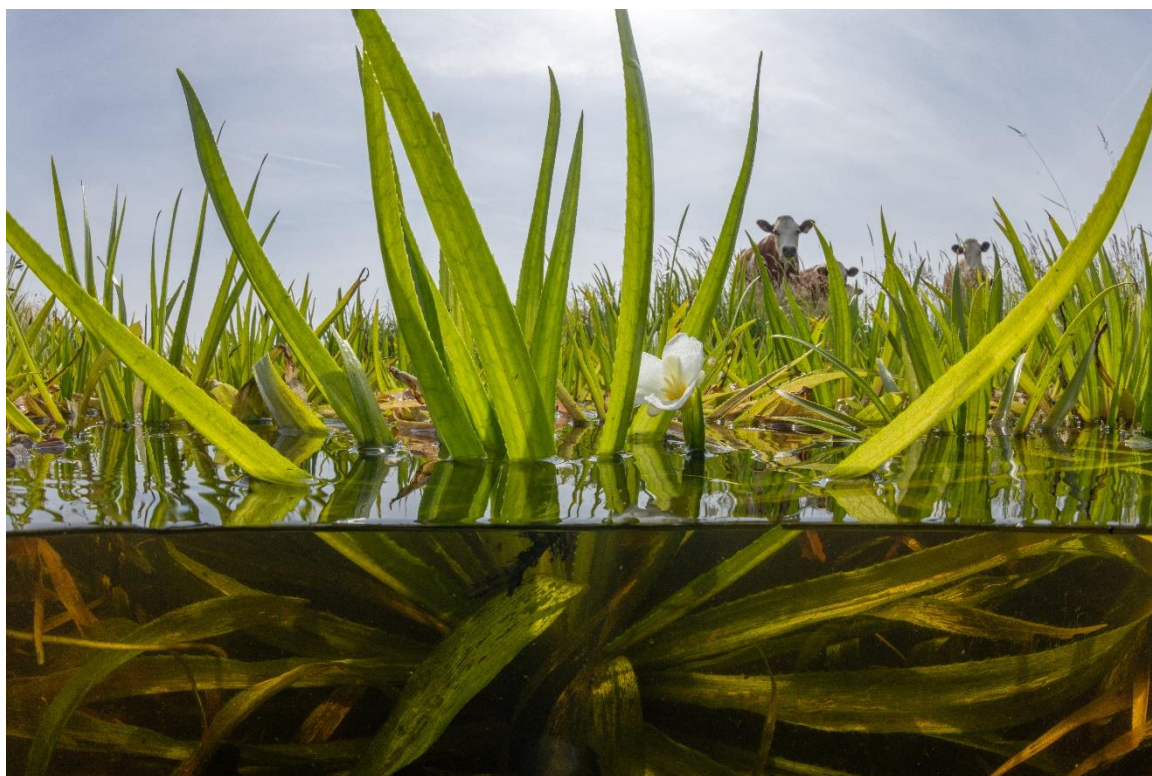
Figuur 4 Natuurvriendelijke oever in Utrecht

Waar staan we nu?

HDSR heeft de afgelopen jaren grote stappen gezet op het gebied van biodiversiteit³. Zo voeren we ons groenbeheer op onze zuiverings- en gemaalreinen ecologisch uit, beheren we onze Lekdijk en 21% van de regionale keringen in eigen beheer bloemrijk én hebben we op onze zuiveringen inrichtingsmaatregelen voor biodiversiteit genomen. We hebben al bijna 190 km natuurvriendelijke oever aangelegd. Binnen het Programma Gezond Water beheren we waar mogelijk onze watergangen ecologisch. Het spreekt voor zich dat we ons houden aan de relevante wetgeving; daarnaast zoeken we naar extra kansen voor biodiversiteit (bijvoorbeeld in projecten).

In ons waterbeheerprogramma zijn doelen voor biodiversiteit opgenomen en we hebben het voornemen om dit voor de lange termijn te borgen. We zijn in gesprek met collega's en gebiedspartners, waardoor we de laatste jaren het laaghangend fruit hebben benut. We zien echter nog meer kansen en ambities bij collega's en gebiedspartners. Momenteel hebben we niet voldoende middelen om deze kansen en ambities om te zetten in concrete maatregelen. We moeten dus veel prioriteren. Met dit actieplan professionaliseren we onze werkzaamheden voor biodiversiteit zodat elke kans, groot of klein, de benodigde aandacht krijgt.

Op dit moment worden onze watergangen en natuurvriendelijke oevers gemonitord vanuit het programma Gezond Water. Deze monitoring is vooral gericht op de KRW-doelen en de waterkwaliteit. We monitoren nog niet specifiek op biodiversiteit. Effecten van maatregelen op bijvoorbeeld zuiveringsterreinen brengen we nu vooral anekdotisch in beeld. Met dit actieplan krijgen we beter zicht op de huidige stand van zaken van de biodiversiteit, waardoor we maatregelen effectiever kunnen inzetten. Het is vervolgens belangrijk om de monitoringsdata te gebruiken voor interne terugkoppeling, zichtbaarheid en communicatie, waardoor we collega's en gebiedspartners meer kunnen inspireren om samen te werken aan biodiversiteit.

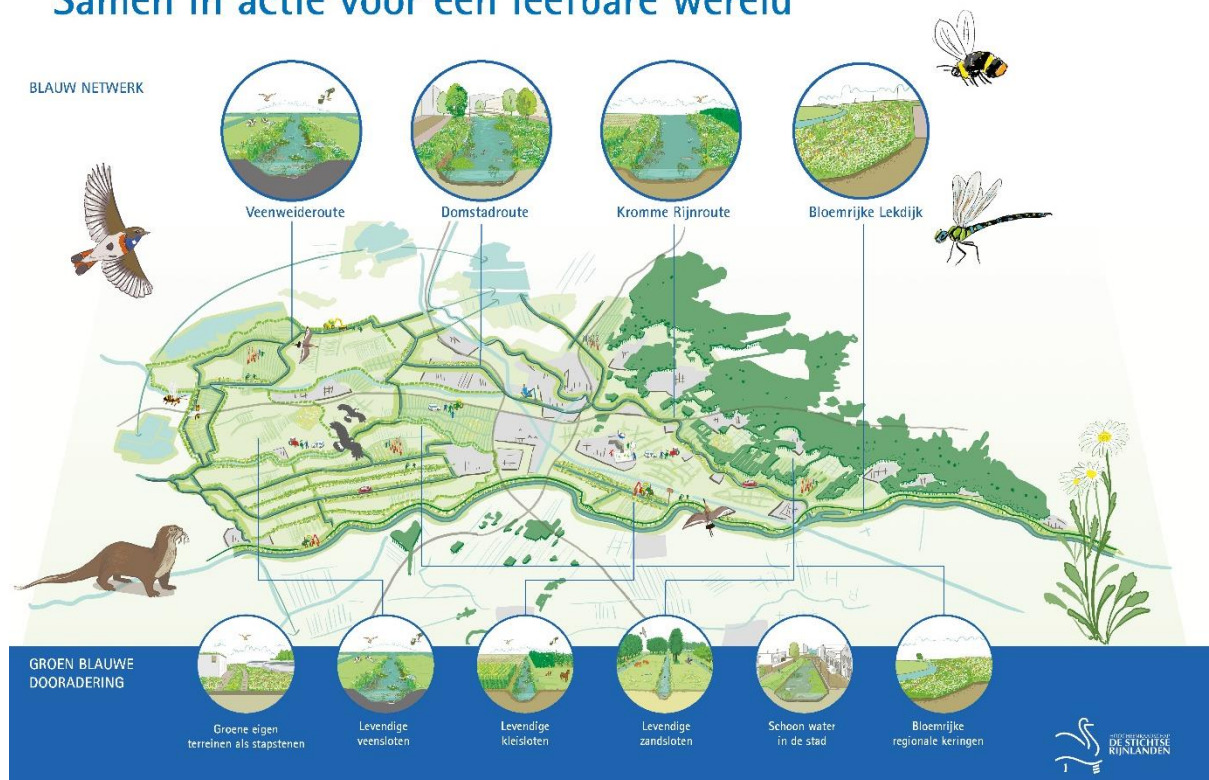
Figuur 5 Krabbenscheer in een boerensloot bij Zegveld. Deze bijzondere soort heeft schoon water nodig. Krabbenscheer is belangrijk voor diverse insecten, waaronder de zeldzame groene glazenmaker, en de drijvende rozetten zijn de favoriete broedplaats van de zwarte stern.

³ Rekenkamercommissie HDSR: Doeltreffendheid en doelmatigheid beheer en onderhoud dijken en watergangen voor biodiversiteit (versie 1.1, d.d. 7-6-2024).

3 Ons toekomstbeeld

Biodiversiteitsherstel heeft tijd nodig. Sommige acties zullen snel tot zichtbaar resultaat leiden en soms zullen we iets meer geduld moeten hebben. Wij werken samen met onze gebiedspartners aan een hoopvol toekomstbeeld. Onderstaand beeld schetst dit toekomstbeeld. We realiseren een groen blauwe dooradering, dat bestaat uit vier biodiverse hoofdroutes door ons gebied heen: de Veenweideroute, de Domstadroute, de Kromme Rijnroute en de Bloemrijke Lekdijk. Deze vormen een belangrijke schakel voor de migratie van soorten dwars door ons gebied. Naast de vier hoofdroutes, komen we veel biodiversiteit tegen in en langs onze watergangen, onze regionale keringen en op onze eigen terreinen. Dat is ons toekomstbeeld, waar we naar toe werken. We zijn daar nu nog niet én de natuur heeft tijd nodig om te herstellen. We zullen dus nu in actie moeten komen om dit toekomstbeeld op de lange termijn te kunnen bereiken.

Samen in actie voor een leefbare wereld

Figuur 6 We werken aan ons toekomstbeeld: goede verbindingen door ons gebied, langs onze watergangen en dijken, die als lijnvormige elementen in het landschap liggen. We verbinden de uiterwaarden van de Lek met omliggende natuurgebieden. We hebben de Kromme Rijn route, de route dwars door het Veenweidegebied en een blauw groene corridor door de Domstad. De bloemrijke Lekdijk verbindt de routes met elkaar (tekening: Ronald van der Heide).

The Wet Five iconsoorten van HDSR

The Wet Five iconsoorten staan symbool voor de plannen die HDSR heeft om de biodiversiteit te vergroten. Ze staan voor soortenrijke terreinen, bloemrijke dijken, levendige watergangen, gezonde oevers en een soortenrijk waterschapsgebied. De vijf iconsoorten zijn: de otter, de blauwborst, de groene glazenmaker, de weidehommel en de margriet.

We hebben een otterverbinding

In ons toekomstbeeld vormt ons beheergebied een goede verbinding voor plant en dier. Dwars door ons beheergebied ligt een goed werkende groenblauwe otterverbinding van minimaal 175 km lengte. Ook andere dieren profiteren hiervan. Zoogdieren kunnen in en uit het water en migreren vrij, mede dankzij onze faunapassages. Buiten de hoofdroute ligt een fijnmazig netwerk vol biodiversiteit; de zogenaamde polderwegen voor de otter.

De otter

De otter staat symbool voor een soortenrijk waterschapsgebied met goede verbindingen. De otter staat bovenaan de voedselketen. Het is een creatieve jager met een zeer divers menu. Vis vormt de hoofdmoot, maar hij eet ook (woel)ratten, muskusratten, amfibieën, watervogels, krabben en insecten. Otters komen alleen voor in visrijke wateren met voldoende schoon en helder water. Ze hebben veel baat bij goede verbindingen tussen natuurgebieden. Deze goede verbindingen zijn alleen mogelijk als we goed samenwerken, binnen het waterschap én samen met onze gebiedspartners.

De margriet

Op een bloemrijke dijk is de margriet een van de planten die als eerste verschijnt. De wit met gele bloemen vallen goed op en zijn karakteristiek voor dijken die niet vaak en niet te vroeg in het jaar gemaaid worden. De bloem- en kruidenrijke linten zijn erg in trek bij vlinders en bijen.

We hebben bloemrijke dijken

In totaal meer dan 90 km aan bloemrijke dijk is in ons toekomstbeeld een waardevolle aanvulling op de otterverbinding door ons gebied. Onze biodiverse Lekdijk verbindt de natuurgebieden in de uiterwaarden met het achterland en vormt zo een belangrijke schakel. De regionale keringen verbinden juist in dit achterland gebieden met elkaar. In de zomer bieden onze dijken nectar aan bijen en vlinders. Op en langs de dijk vinden we fazanten, patrijzen en buizerds. Kleine zoogdieren, zoals de hermelijn en wezel maken dankbaar gebruik van deze groene verbindingen.

We hebben levendige watergangen

In de toekomst wordt langs onze watergangen de potentie voor biodiversiteit zoveel mogelijk benut. Hierbij houden we rekening met andere functies zoals voldoende aan- en afvoer, wateroverlast, klimaatadaptatie en recreatie. Onze watergangen zijn levendig; we hebben meer dan 7.000 km vol met planten en dieren. Niet alleen in het water, maar ook langs de oeverkant. Plantensoorten zoals de gele lis en moerasandoorn maken de oevers een kleurrijk paradijs voor vlinders, bijen en libellen. Reigers, zwarte sterns, blauwborsten en andere vogels komen voor nestgelegenheid en voedsel naar het water toe. In het water zien we vele stekelbaarzen en rietvoorntjes. Elke 100 meter tellen we gemiddeld meer dan 40 verschillende soorten, waaronder ook bijzondere of beschermde soorten zoals de groene glazenmaker, krabbenscheer en wateraardbei.

De groene glazenmaker

Deze libelle staat symbool voor schoon water. Het is een libelle die voor zijn voortplanting afhankelijk is van de krabbenscheerplant, die groeit in schoon water in ons veenweidegebied. Voor libellen zijn levendige watergangen met voldoende waterplanten belangrijk.

Ons beheergebied vormt niet alleen een migratieroute voor de otter, maar hij zal zich er ook kunnen vestigen. Levendige watergangen vormen een geschikt leefgebied voor de otter. Er is er voldoende vis, de waterkwaliteit is op orde en hij vindt beschutting in de rijk-begroeide oevers.

De weidehommel

De weidehommel staat symbool voor de soortenrijkdom op onze eigen terreinen: rioolwaterzuiveringen, gemalen en overhoekjes. Deze kleine hommel is samen met andere bijen en zweefvliegen onmisbaar voor bestuiving. Hij leeft in bosranden, graslanden en tuinen.

We hebben groene terreinen

Onze 16 zuiveringsterreinen en meerdere grote en kleine terreinen liggen in ons toekomstbeeld als groene landschapselementen in het landschap. Veel van onze terreinen zijn in verband met de veiligheid niet toegankelijk voor publiek, daarmee vormen ze oases van rust voor fauna. Elk terrein is uniek. Afhankelijk van de ligging weet fauna onze terreinen te bereiken. De waarde is gevarieerd, onze terreinen worden bezocht door weidehommel en dagpauwoog, door das en ree en door specht, ijsvogel en soms zelfs door een broedende scholekster.

Wij nemen onze verantwoordelijkheid

We voelen ons als waterschap verantwoordelijk en trots op de biodiversiteit in en om het water, op de dijktrajecten die bij ons in beheer zijn en op onze eigen terreinen. In gebiedsprocessen denken we actief mee en realiseren we blauwe landschapselementen. Als waterschap jagen we aan en stimuleren we anderen. We komen afspraken na en benutten ieders denkkraft, kennis en energie.

4 Onze acties voor een leefbare wereld

Onze actiepunten zijn samen te vatten in vijf thema's. In dit hoofdstuk beschrijven we de vijf thema's. In de bijlage staan de bijbehorende acties toegelicht.

1 Samen in actie voor biodiversiteit

Biodiversiteitsherstel is een gezamenlijke opgave. In onze huidige werkzaamheden merken we dat hier enthousiasme voor is, zowel binnen als buiten de organisatie. Er is draagvlak om samen door te pakken. We versterken de samenwerking met onze collega's en gebiedspartners. We gaan de juiste kennis en middelen beschikbaar stellen zodat kansen vaker worden gesignaleerd en benut. We gaan anderen inspireren om ook in beweging te komen.

Resultaat

Zowel HDSR als onze (gebieds-)partners benutten kansen voor biodiversiteit. Onze collega's zijn actief en vergroten de biodiversiteit door eigen initiatief. Onze partners weten ons te vinden. Onze subsidieregelingen zijn bekend en worden gebruikt.

HDSR heeft een Kenniscentrum Biodiversiteit; een actief team van experts die door collega's en partners kunnen worden bevraagd voor praktische adviezen.

We communiceren over onze positieve bijdrage aan biodiversiteit. We laten resultaten en ambitie zien en we inspireren en zetten anderen aan tot actie.

2 Biodiversiteit in al ons werk

In al ons waterschapswerk hebben we invloed op de biodiversiteit; bij het uitvoeren van grote en kleine projecten en met ons beheer van watergangen, keringen en terreinen. Bij alle werkzaamheden dus die wij in de omgeving uitvoeren. We nemen actie om biodiversiteit een vaste plek te geven in al onze werkzaamheden. Dat doen we bij het maken van plannen, uitvoeren van projecten en het opstellen van beleid.

Resultaat

Biodiversiteit is geen bijzaak. We borgen biodiversiteit in onze ruimtelijke plannen. Het is een vast thema in ons Waterbeheerprogramma. Over de voortgang van het beleid, maatregelen en effecten rapporteren we jaarlijks aan de hand van indicatoren. In onze beleidsplannen en bestuursvoorstellen wordt biodiversiteit zorgvuldig meegewogen.

Bij uitvoeringsprojecten worden kansen benut om de biodiversiteit te versterken. Hierdoor fungeren steeds meer watersystemen, gebouwen en terreinen als groenblauwe schakels, rustpunten voor fauna en verbindingen tussen natuurgebieden.

Invasieve exoten worden effectief aangepakt. Schadelijke uitheemse planten en dieren die veelvuldig voorkomen, worden bestreden om te voorkomen dat inheemse soorten verdwijnen. Door onze biodiversiteitsmaatregelen maken we het ecosysteem robuuster en daarmee beter bestand tegen exoten. We monitoren de voortgang van inspanningen en maatregelen aan de hand van concrete indicatoren. Hiermee evalueren we en sturen we bij waar nodig.

3 Levendige watergangen

Onze watergangen en oevers hebben grote potentie voor biodiversiteit. We zetten in om deze potentie ten volle te benutten. Belangrijke maatregelen zijn daarbij ecologisch beheer en onderhoud van watergangen en oevers én de aanleg van meer natuurvriendelijke oevers⁴. Bewoners, gemeenten en agrariërs kunnen hiervoor gebruik maken van subsidieregelingen. We gaan onder andere binnen gebiedsprocessen intensiever met onze gebiedspartners samenwerken zodat de subsidieregelingen het gewenste effect hebben. In watergangen en oevers die we in eigen beheer hebben, voeren we waar mogelijk ecologisch beheer uit. We monitoren de biodiversiteit, zodat we in beeld hebben of het gewenste resultaat gehaald wordt. Zo nodig sturen we bij.

Resultaat

Dwars door ons gebied ligt een groenblauw netwerk, een biodiverse hoofdroute van levendige watergangen en oevers die de natuurgebieden in en rondom ons beheergebied verbinden. De groenblauwe dooradering strekt ook buiten de hoofdroute. Met onze partners werken we aan een fijnmazig netwerk van levendige watergangen en boerensloten. Onze collega's, aannemers en gebiedspartners hebben de kennis en middelen om watergangen ecologisch te beheren. We monitoren de effecten van onze maatregelen aan de hand van ecologische indicatoren en gebruiken deze resultaten om onze inspanningen zo nodig bij te sturen.

⁴ Een natuurvriendelijke oever (nvo) is een natuurlijk ingerichte oever met flauwe taluds en een geleidelijke overgang van nat naar droog.

4 Bloemrijke dijken

Onze waterkeringen zijn belangrijke verbindende landschapselementen. Deze hebben, als het juiste beheer wordt toegepast, een grote potentie voor biodiversiteit. Bovendien maakt een kruidenrijke dijkbedekking de dijk sterker. We nemen actie om de biodiversiteit van onze dijken te vergroten, onder andere door een groter areaal bloemrijk te beheren en het beheer beter af te stemmen op de lokale biodiversiteit. We gaan in gesprek met buitendijkse grondeigenaren en onderzoeken de mogelijkheden voor biodiversiteit bij beheer door derden.

Resultaat

De Lekdijk heeft een hoge biodiversiteit doordat ons beheer afgestemd is op de aanwezige biodiversiteit. Dit levert een bloemrijke Lekdijk op, als schakel tussen uiterwaard en polderland en waardevol voor bijen, hommels en insecten. Ook hebben we steeds meer bloemrijke regionale keringen met een hoge biodiversiteit. Er wordt gemonitord om het groenbeheer goed af te kunnen stemmen op de lokale biodiversiteit.

5 Groene terreinen

We beheren een aanzienlijk aantal grotere en kleinere terreinen in eigendom die in meer of mindere mate waarde hebben voor biodiversiteit. Het gaat om onze zuiveringsterreinen, gemaalterreinen, bedrijfsgebouwen, zogenaamde overhoeken en onze waterbergingen.

Op al onze zuiverings- en gemaalterreinen passen we ecologisch groenbeheer toe. Ook gaan we door met het natuurvriendelijker inrichten van terreinen en bedrijfsgebouwen. We onderzoeken hoe zonnepanelen en biodiversiteit kunnen worden gecombineerd. We gaan door met de huidige inspanningen zodat de potentie voor biodiversiteit straks op alle zuiverings- en gemaal terreinen, langs onze bedrijfsgebouwen, op onze overhoeken en in onze waterbergingen worden benut. Daarnaast gaan we onderzoeken hoe we onze terreinen optimaal kunnen inrichten en beheren om de biodiversiteit te versterken en hoe we dit zo goed mogelijk combineren met de duurzaamheidsdoelstellingen van HDSR.

Resultaat

Onze terreinen zijn biodiverser met specifieke landschapselementen. Het beheer van onze terreinen is ecologisch en de inrichting van bedrijfsgebouwen en terreinen zijn biodivers. De groene terreinen zijn rustpunten voor inheemse plant- en diersoorten. We meten de biodiversiteit op onze terreinen, zodat we weten of de uitgevoerde maatregelen het gewenste effect hebben.

Bijlage A: Onze acties om de biodiversiteit te behouden en te versterken

Thema 1: Samen in actie voor biodiversiteit

Actie 1.1	We jagen het thema aan binnen de organisatie
Resultaat	We benutten kansen voor biodiversiteit. Onze collega's zijn actief en vergroten de biodiversiteit door eigen initiatief. Relevante medewerkers: - weten wat biodiversiteit is én voeren het gesprek hierover - zijn zich bewust van de kansen voor biodiversiteit in hun eigen werk en voelen zich verantwoordelijk om deze kansen te benutten.
Wat	Actie 1.1a: We richten een Kenniscentrum Biodiversiteit in Actie 1.1b: We organiseren 3x per jaar een medewerkers excursie biodiversiteit Actie 1.1c: We bieden de mogelijkheid om een maatwerk cursus biodiversiteit te volgen Actie 1.1d: We richten een Biodiversiteitsfonds op om kansen voor biodiversiteit te kunnen benutten

Actie 1.2	We jagen het thema aan onder onze gebiedspartners
Resultaat	Onze gebiedspartners benutten kansen voor biodiversiteit. Onze partners weten ons te vinden en maken gebruik van onze subsidieregelingen.
Wat	Actie 1.2a: We brengen in de bestaande 'Blauwe Bewoners Initiatieven (BBI) subsidieregeling' projecten voor biodiversiteit nog meer onder de aandacht. Actie 1.2b: We stimuleren kleine landschapselementen (binnen GBDA/NPLG) Actie 1.2c: We jagen de versnelling van biodiversiteit aan; daartoe nemen we actief deel aan landelijke initiatieven zoals het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en de Agenda Natuurinclusief; we werken samen met andere waterschappen, en we brengen biodiversiteit in bij (NPLG) gebiedsprocessen Actie 2.2d: We stimuleren en denken actief mee met onze gebiedspartners om concrete plannen te maken over hoe mens en biodiversiteit samen kan leven én hoe om te gaan met de neveneffecten van een verbeterde biodiversiteit

Actie 1.3	We communiceren over onze positieve bijdrage aan biodiversiteit
Resultaat	We communiceren over onze positieve bijdrage aan biodiversiteit. We laten resultaten en ambitie zien en we inspireren en zetten anderen aan tot actie.
Wat	Actie 1.3a We communiceren over onze activiteiten en subsidieregelingen. We gebruiken onze Wet Five. En jaarlijks stellen we een communicatiekalender op Actie 1.3b We laten onze ambitie zien in al relevante communicatie uitingen Actie 1.3c We brengen ons enthousiasme over de verbetering van de biodiversiteit over; we vertellen erover en verwonderen ons graag samen

Thema 2: Biodiversiteit in al ons werk

Actie 2.1	We borgen biodiversiteit in onze plannen
Resultaat	Biodiversiteit is geen bijzaak. We borgen biodiversiteit in onze (ruimtelijke) plannen. Het is een vast thema in het Waterbeheerprogramma. Over de voortgang van het beleid, maatregelen en effecten rapporteren we jaarlijks aan de hand van indicatoren via de P&C-cyclus. In onze beleidsplannen en bestuursvoorstellen wordt biodiversiteit zorgvuldig meegewogen.
Wat	Actie 2.1a: We blijven biodiversiteit als thema opnemen in volgende Waterbeheerprogramma's en we rapporteren over de voortgang van beleid door middel van indicatoren Actie 2.1b: We verankeren biodiversiteit in onze beleidsplannen en bestuursvoorstellen Actie 2.1c: We wegen biodiversiteit nauwkeurig mee ten opzichte van de andere waterschap thema's.

Actie 2.2	Bij projecten versterken we de biodiversiteit
Resultaat	Bij uitvoeringsprojecten worden kansen benut om de biodiversiteit te versterken. Hierdoor fungeren steeds meer watersystemen, gebouwen en terreinen als groen blauwe schakels, rustpunten voor fauna en verbindingen tussen natuurgebieden.
Wat	Actie 2.2a: We voeren projecten uit zonder negatieve effecten op natuur Actie 2.2b: We brengen in projecten kansen in beeld en benutten deze zo veel mogelijk Actie 2.2c: We stellen een bomenvisie op en maken een richtlijnenkader voor de kap en herplant van bomen op onze terreinen

Actie 2.3	We pakken invasieve exoten aan
Resultaat	Invasieve exoten worden effectief aangepakt. Schadelijke invasieve exoten worden actief bestreden om te voorkomen dat inheemse soorten verdwijnen. Voor de soorten die we (nog) niet actief bestrijden, doen we kennis en ervaring op met pilots en onderzoeken. We combineren de aanpak van exoten met andere biodiversiteitsmaatregelen, waardoor onze systemen robuust worden en beter bestand tegen exoten.
Wat	Actie 2.3a: Monitoren van (bepaalde) invasieve exoten Actie 2.3b: Bestrijding en verwijdering van invasieve exoten Actie 2.3.c: Pilots en onderzoeken naar effectieve bestrijdingsmethodes

Thema 3: Levendige watergangen

Actie 3.1	We maken een biodiverse hoofdroute van levendige watergangen
Resultaat	Dwars door ons gebied ligt een groenblauw netwerk, een biodiverse hoofdroute van levendige watergangen en oevers die de natuurgebieden in en rondom ons beheergebied verbinden. Ons beheer en het beheer van derden houden rekening met de aanwezige flora en fauna in het water.
Wat	Actie 3.1a: We beheren onze eigen watergangen ecologisch en passen de principes uit de kleurkeur blauw toe Actie 3.1b: We doen in onze eigen watergangen pilots met risico gestuurd maaien Actie 3.1c: We leggen vanuit onze Gezond Water opgave langs onze eigen watergangen 9 kilometer natuurvriendelijke oever aan Actie 3.1d: We maken onze watergangen fauna en otterpasseerbaar; bij oeververbetering én op belangrijke plekken leggen we faunauittredeplaatsen en otterpassages aan Actie 3.1e: We realiseren een biodiverse hoofdroute langs onze wateren; deze route functioneert als een groene verbinding

Actie 3.2	We realiseren een groen blauwe dooradering buiten de hoofdroute
Resultaat	De groen blauwe dooradering strekt ook buiten de hoofdroute. Met onze partners werken we aan een fijnmazig netwerk van levendige watergangen en boerensloten. Onze collega's, aannemers en gebiedspartners hebben de kennis en middelen om watergangen ecologisch te beheren.
Wat	Actie 3.2: We stimuleren gebiedspartners met (subsidie) regelingen en kennis om hun eigen watergangen ecologisch te beheren

Actie 3.3	We monitoren de biodiversiteit van onze watergangen
Resultaat	We meten de biodiversiteit van onze watergangen, zodat we weten of de uitgevoerde maatregelen het gewenste effect hebben. We gebruiken deze resultaten om onze inspanningen zo nodig bij te sturen.
Wat	Actie 3.3a: We monitoren de biodiversiteit in onze watergangen als input voor eigen werk Actie 3.3b: We monitoren de biodiversiteit in de hoofdroute van de groen blauwe dooradering

Thema 4: Bloemrijke dijken

Actie 4.1	We vergroten de biodiversiteitswaarde van onze Lekdijk
Resultaat	De Lekdijk heeft een hoge biodiversiteit doordat ons beheer afgestemd is op de aanwezige biodiversiteit. Dit levert een bloemrijke Lekdijk op, als schakel tussen uiterwaard en polderland en is waardevol voor bijen, hommels en insecten. Een bloemrijke Lekdijk, als schakel tussen uiterwaard en polderland en waardevol voor bijen, hommels en insecten.
Wat	Actie 4.1a: We beheren onze primaire kering 100% bloemrijk en stemmen ons beheer af op de aanwezige biodiversiteit. We werken daarbij conform de eisen uit 'Kleurkeur' Groen van de Vlinderstichting Actie 4.1b: Tijdens het realiseren van de groen blauwe dooradering (actie 8.4) gaan we in gesprek met eigenaren van binnendijkse gronden Actie 4.1c: Bij dijkversterkingsprojecten hebben we een biodiversiteitsplan

Actie 4.2	We maken meer bloemrijke regionale keringen
Resultaat	We hebben steeds meer bloemrijke regionale keringen met een hoge biodiversiteit.
Wat	Actie 4.2a: We vergroten het areaal ecologisch beheer op de regionale keringen die bij ons in beheer zijn van 21% (huidig areaal) naar ongeveer 30 % Actie 4.2b: We onderzoeken mogelijkheden voor biodiversiteit bij beheer door derden; we gaan in gesprek

Actie 4.3	We monitoren de biodiversiteit van onze keringen
Resultaat	We meten de biodiversiteit op onze keringen, zodat we weten of de uitgevoerde maatregelen het gewenste effect hebben. We gebruiken deze resultaten om onze inspanningen zo nodig bij te sturen.
Wat	Actie 4.3 We monitoren de planten op onze keringen in eigen beheer als input voor eigen werk <i>(Dit is aanvullend op de monitoring zoals genoemd bij actie 3.3)</i>

Thema 5: Groene terreinen

Actie 5.1	We maken onze terreinen biodiverser met specifieke landschapselementen
Resultaat	Onze terreinen zijn biodiverser met specifieke landschapselementen. Het beheer van onze terreinen is ecologisch en de inrichting van bedrijfsgebouwen en terreinen zijn biodivers. De groene terreinen zijn rustpunten voor inheemse plant- en diersoorten.
Wat	Actie 5.1a: We passen ecologisch groenbeheer toe op al onze zuiverings- en gemaal terreinen, overhoeken en waterbergingen. Graslanden beheren we in principe kruidenrijk (ja, tenzij). Ons groenbeheer is afgestemd op de lokale biodiversiteit. Actie 5.1b: Alle bedrijfsgebouwen en terreinen zijn biodivers ingericht Actie 5.1c: We richten onze groenstroken optimaal in; we hebben een plan met elke overhoek, gedacht vanuit de doelsoorten.

Actie 5.2	We monitoren de biodiversiteit van onze groene terreinen
Resultaat	We meten de biodiversiteit op onze terreinen, zodat we weten of de uitgevoerde maatregelen het gewenste effect hebben. We gebruiken deze resultaten om onze inspanningen zo nodig bij te sturen.
Wat	Actie 5.2a: We monitoren als input voor eigen werk; vooral anekdotisch en met waarnemingen van beheerder en praktijkecoloog Actie 5.2b: We monitoren langjarige effecten en trends, door het kiezen van een aantal eenvoudig te meten basis indicatoren <i>(Dit is aanvullend op de monitoring zoals genoemd bij actie 3.3 en 4.3)</i>